

EXAMENSARBETE

Hösten 2006

Lärarytbildningen

Läsa för eleverna?

- en undersökning av ett antal lärares syn på högläsning
som del av läsundervisningen

Författare
Christelle Karlsson Nilsson
Lina Olsson

Handledare
Carina Hermansson

Läsa för eleverna?

- en undersökning av ett antal lärares syn på högläsning som del av läsundervisningen

Abstract

I detta arbete undersöks ett antal lärares syn på högläsning som del av läsundervisningen för att tillsammans med bearbetad litteratur syfta till att bilda ett stöd i det egna kommande arbetet med att utforma en läsundervisning som yrkesverksamma lärare. Undersökningen fokuserar på läsundervisningen i de två första skolåren samt förskoleklassen och har genomförts med hjälp av en kvalitativ metod. Intervjuer av yrkesverksamma lärare visade på en enhälligt positiv uppfattning av högläsning som del av läsundervisningen men resultatet påvisade även en variation i tillvägagångssätt och materialval vid högläsningssituationerna.

Ämnesord: förskoleklass, högläsning, läsundervisning

Innehåll

1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Disposition	5
2 Litteraturgenomgång	6
2.1 Läsundervisningens begynnelse	6
2.2 Teoretiskt utgångspunkt	7
2.3 Vad krävs för att läsa?	7
2.3.1 Läsinlärning	8
2.4 Högläsningens syfte	9
2.4.1 Högläsning i skolan	10
2.4.2 Högläsning och läsmiljö i hemmet	12
3 Problemprecisering	14
4 Metod	14
4.1 Kvalitativa intervjuer	15
4.2 Metodbeskrivning	16
4.3 Urvalsgrupp och genomförande	16
4.3.1 Urval	16
4.3.2 Datainsamling	17
4.3.3 Bearbetning	17
4.4 Etiska överväganden	18
5 Resultat	18
5.1 Lärarnas syn på högläsning som del av läsundervisning.	19
5.2 Högläsningens syfte i läsundervisningen.	19
5.3 Lärarnas högläsningmetoder	20
5.4 Hinder och svårigheter med högläsning i läsundervisningen	21
5.5 Analys av resultatet	21
6 Diskussion	22
6.1 Metoddiskussion	25
7 Sammanfattning	25

Referenser

Bilaga 1

1 Inledning

Idealet är att varje barn varje dag ska få lyssna till ett stycke litteratur som läses högt. Ingen lärare kan anses vara kompetent i sitt yrke som inte ser till att det blir så för de barn som hon/han ansvarar för. Man behöver inte själv vara den som varje dag läser högt, men man ska se till att någon gör det (Chambers, 1994, sid. 67).

I inledningen presenteras en bakgrund till forskningsstudien samt arbetets syfte för att ge läsaren en inblick in i vad arbetet handlar om. Grunden till arbetet är en vilja att ta reda på hur ett antal lärare ser på högläsning som en del av läsundervisningen.

Arbetets författare är två lärarstudenter vid Högskolan Kristianstad. Våra inriktningar inom lärarutbildningen skiljer sig åt. En av oss har läst inriktning Språk och skapande vilken riktar sig mot arbete med barn i åldrarna noll till tolv år och den andra Lek utveckling lärande som riktar sig mot arbete med barn i åldrar noll till sex år. Även om vi har olika inriktningar inom lärarutbildningen har vi ett gemensamt intresse för barns läsinlärning och har delvis valt att specialisera oss emot läsundervisning. Som blivande lärare i både förskola och i de lägre skolåren anser vi att det är relevant för vår kommande yrkesroll att ta reda på hur andra lärare ser på högläsning som en del av läsundervisningen. Vi har valt att begränsa vår undersökning till förskoleklassen samt de två första skolåren då det förekommer mycket arbete med läsundervisning där, och många elever lär sig läsa just under den delen av skolgången.

1.1 Bakgrund

En av oss har under sina verksamhetsförlagda utbildningsperioder, Vfu-perioder, kommit i kontakt med flera lärare som använt högläsning frekvent som en del av läsundervisningen. Den andra har enbart kommit i kontakt med högläsning i underhållningssyfte. Detta har medfört en diskussion om hur vanligt det är att högläsning förekommer som en del av läsundervisningen samt med vilka syften.

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94 återfinns följande direktiv:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift (Utbildningsdepartementet, 1998, sid 10).

Att alla elever ska lära sig att läsa innan avslutad grundskola är skolväsendets skyldighet men det står lärarna fritt att själva välja undervisningsmetod. Under lärarutbildningens gång har vi som studenter läst kurser som på olika sätt behandlar barns läs- och skrivutveckling och därigenom även berört ämnet högläsning i läsundervisningen. Litteraturen som vi tagit del av i ämnet har generellt gett en bild av att högläsning kan och bör användas i läsundervisningen, men vi har även mött enstaka litteratur som ifrågasätter högläsningens positiva effekter i läsundervisningen. Vi upplever fortfarande en osäkerhet på hur högläsning kan användas i läsundervisningen och med vilket syfte.

När en vuxen läser högt för ett barn sker ett samspel mellan individer vilket kan öka barnets möjligheter till utveckling (Bråten, 1998). Språket har en central roll i varje individs utveckling enligt Vygotskijs utvecklingsteori, vari vår teoretiska utgångspunkt ligger, och barn behöver hjälp av vuxna för att tillgodogöra sig nya begrepp som de sedan kan använda både i skolan och i vardagen. Vygotskij förespråkar ett aktivt samspel mellan lärare och elev som har sin utgångspunkt i barnets egen erfarenhetsvärld. Den vuxne agerar även som en förebild för barnet och genom högläsning ser barnet en läsande vuxen vilket kan inspirera till att själv börja läsa. Om ett för barnet okänt ord läses upp kan den vuxne stanna upp och förklara vilket medför att eleven får hjälp att komma vidare i sin utveckling (a.a.)

1.2 Syfte

Vårt syfte är att få en fördjupad kunskap om och ökad förståelse för ett antal yrkesverksamma lärares uppfattningar kring högläsningen som en del av läsundervisningen. Genom att intervjua ett antal pedagoger samt genom att studera vad som är skrivet kring högläsning som en del av läsundervisningen hoppas vi få hjälp och stöd i att bilda vår egen uppfattning om hur vi vill forma vår läsundervisning som yrkesverksamma i strävan att uppnå de mål som Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1998) uttrycker.

1.3 Disposition

En genomgång av litteratur som belyser läsundervisning och högläsning ur olika perspektiv sammanfattas i nästa avsnitt. En metoddel följer i vilken en redogörelse för val av metod, undersökningsgrupp samt tillvägagångssätt återfinns. Resultatet redovisas och analyseras innan det slutligen diskuteras i arbetet vilket till sist avslutas med en sammanfattning.

2 Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången behandlas delar som läsundervisningens begynnelse ur ett historiskt perspektiv, arbetets teoretiska utgångspunkt som ligger i Vygotskijs teorier, förutsättningar för läsning samt vad läsinlärning kan innebära. Högläsning behandlas även ur de olika synvinklarna dess syfte, högläsning i skolan samt högläsning i hemmet. Anledningen till dessa delars förekomst är att de anses relevanta för undersökningen samt för att ge en god förståelse i ämnet.

2.1 Läsundervisningens begynnelse

I de kristna samhällena, under sen medeltid och i början av renässansen, var det enbart adeln och det högre borgerskapet som lärde sig att läsa, enligt Manguel (1999). Idag ser kravet på läskunnighet annorlunda ut vilket speglas i Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1998). Genom en kort presentation av läsundervisningens utveckling ges en bild av hur läsundervisningen utvecklats. De flesta pojkar och flickor ur högre samhällsklasser fick undervisning tidigt i livet. Det var vanligt att amman, kvinnan som ammade och tog hand om barnet i stället för den biologiska modern, inledde denna undervisning om hon var läskunnig. Barnen började då med att lära sig alfabetet. När de kunde detta anställdes en privat manlig lärare till pojkarna medan modern skötte flickornas undervisning. Runt 1600-talet lade Nicolas Adam fram en ny metod för läsinlärning som kan liknas vid de ordkort som kyrkoherden och reformpedagogen Israel Gustaf Wännman, mer känd under pseudonymen Cadmus, använde i läsundervisningen i början av 1800-talet. Metoden gick ut på att eleverna skulle lära sig att känna igen hela ord i stället för att avkoda dem.

Tack vare att tryckpressens uppfanns, vilket skedde runt 1450-talet, av Gutenberg spreds böcker över hela Europa och fler och fler blev läskunniga. Vid 1500-talets mitt fanns det i Europa ca 8 miljoner olika böcker att tillgå. Böckerna var länge otympliga och det är inte förrän 1935 då företaget Penguin börjar sälja det vi kallar för *pocketböcker* som storleken på böckerna blev som den är i dag. (Manguel, 1999.).

2.2 Teoretiskt utgångspunkt

I takt med att läskunnigheten spreds över århundradena så ökade även undervisningens förekomst. Det förde med sig en utveckling av olika teorier kring lärande där bland andra Vygotskij var med och utvecklade sin.

Vygotskij ägnade mycket av sitt arbete åt att studera förhållandet mellan språk och tanke. Förhållandet mellan intellektuella och verbala processer undersöktes utifrån aspekter som begreppsbyggnad, språkbruk och utveckling. Han menade bland annat att barn behöver lära sig begrepp ur vardagen, så kallade spontana begrepp, för att kunna ta till sig mer komplexa begrepp från skolan, så kallade vetenskapliga begrepp. Undervisningen i skolan borde därför ha en grund i elevernas erfarenhetsvärld och i ett samspel med eleverna för att de ska kunna tillgodogöra sig den. Vygotskij står bakom begreppet ”den närmaste utvecklingszonen”. I den ryms skillnaden för det som ett barn klarar av på det kognitiva planet på egen hand och det som barnet klarar av i samspelet med en vuxen. Inom denna utvecklingszon sker ett formaliserat samspel mellan spontana och vetenskapliga begrepp och bildar en viktig grund för utveckling av medvetandet av den egna kunskapen hos eleverna. Tanken var också att denna zon rymmer information om elevernas utvecklingspotential, alltså vart eleverna kan komma och inte bara information om vilken kunskap eleverna besitter idag vilket till exempel ett skriftligt prov gör. (Bråten, 1998). Vygotskijs kunskapssyn grundar sig alltså på tanken att samspel mellan människor är nödvändigt för att den utvecklingspotential som varje människa besitter ska kunna komma till uttryck. (Dominković, 2006). I såväl högläsningssituationer som i tänkandets utveckling, enligt Vygotskijs teori, så står språket, det vill säga tal och skrift, i centrum och högläsningen i sig skapar ett samspel mellan människor (a.a.).

2.3 Vad krävs för att läsa?

Inte bara tankar kring utvecklingsteorier har utarbetats utan även teorier kring vad som krävs för inläring av olika färdigheter har utvecklats. Stadler (1998) är en bland flera som uttrycker sina teorier om vad som krävs för att någon ska lära sig att läsa, vilket läsundervisningen syftar till.

Skrift är en grafisk representation av det talade språket (a.a.). Läsning innebär en avkodning av dessa symboler. När någon läser tar man del av det skrivna, man tolkar och skapar en föreställning om ordens betydelse. Dessutom innebär läsning att man återskapar

det talade tänkta språket. Genom läsning tar läsaren del av författarens tankar och tolkar dem till sina egna.

Läsning består av två odelbara moment: avkodning och förståelse. Avkodning är en teknisk avläsning av bokstäverna. Med en snabb och korrekt avkodning underlättar man för förståelsen. Det är viktigt att denna färdighet tränas under de första skolåren men detta bör inte ske utan att texten både är meningsfull och lättläst. Ett barn som har svårt med avkodning lägger mycket tid på att avläsa orden och detta medför att läsförståelsen till viss del går förlorad. Men avkodningen kan även vara korrekt utan att förståelsen finns, därför krävs det också att läsaren har ett brett ordförråd för att kunna förstå texten. Målet med avkodningen är att den så småningom ska bli automatiserad, det vill säga att den sker utan viljemässigt tänkande, för att lämna utrymme till förståelse av textens innebörd. Förståelse har läsaren när denne kan associera det avkodade ordet till ett ord i det egna ordförråd och förståelse innebär också att läsaren kan relatera till det lästa och tolka det i sitt inre (Stadler, 1998).

Enligt Larsson, Naucleur och Rudberg (1992) finns det två olika strömmar angående vilket som är viktigast av de båda momenten. En del forskare anser att avkodningen är viktigast då den tillåter läsaren att enbart koncentrera sig på förståelse så fort avkodningen är automatiserad. Andra forskare menar att förståelsen är det viktigaste momentet. De menar att läraren ska använda sig av texter som barnen har förförståelse för och som är meningsfulla. Om läsaren fokuserar på avkodningen glömmar denne vad han eller hon har läst. När barnet har upptäckt att det finns ett samband mellan tal och skrift kan de ta hjälp av det talade ordet för att komma fram till det skrivna. Lindell (1980) förklarar att problem kan uppstå när det talade språket inte motsvarar det som står skrivit. Detta medför problem med läsförståelsen för barn med dåligt talspråk.

2.3.1 Läsinläring

Inläring i sig, oavsett vad som är tänkt att läras, har även det genererat en del tankar och teorier. Nya kunskaper tillägnar man sig inte bara i skolan utan inläring kan ske när som helst och var som helst, alltså även i hemmet (Svensson, 1998).

Genom Taubes (1987) forskning belyses hur skillnaden kan se ut mellan dessa två typer av inläring. Den ene sker i vardagslivet, betraktas som relativt lite ansträngande och får anses vara informell och social medan den andre sker i skolan och beskrivs som ansträngande, formell och isolerad. Människors språk kan förmedlas via både tal och skrift. De människor som faller inom ramen för vilka som anses vara normala lär sig tala på

ungefär samma sätt och vid ungefär samma ålder över hela världen. Detta sker genom den informella, sociala och vardagliga inläring som Taube menar finns, bara genom att man omges av talande människor. Talspråket erövrar de flesta alltså på ett naturligt sätt. Men när barnen kommer till skolan så väntar läsinläringen och den är i jämförelse med talinläringen tämligen onaturlig. Läskunnigheten utvecklas inte spontant utan genom vägledning eller undervisning. Den största fysiska skillnaden mellan att tala och att läsa är att det sker med olika sinnen. Hörseln hjälper oss att tala och synen hjälper oss att läsa. Den tysta texten saknar många ledtrådar som talet har så som kroppsspråk, intonationer och möjlighet att påverka avsändaren, det vill säga texten kontra talaren, till förändring av budskapet om mottagaren inte förstår (a.a.).

2.4 Högläsningens syfte

Högläsning i sig kan ske av flera olika anledningar. Som pedagog i verksamheten har man troligen inte samma utgångspunkt för det man gör som en förälder har men högläsning kan likaväl förekomma såväl i skolan som i hemmet. Det sker dock ofta med olika syften.

Ekström & Isaksson (1997) menar att högläsning i pedagogisk verksamhet inte är samma sak eller har samma syfte som en godnattsaga. Barnen bör vara pigga vid lässtunden i skolan eftersom det är en krävande aktivitet att lyssna, speciellt om det sker i grupp. Att lyssna kan syfta till att anknyta till minnen, sinnesupplevelser och mana till tankar, frågor och jämförelser och på så sätt skapa utveckling och inte till att slappna av och somna. Fox (2001) menar att högläsning inte ska betraktas som något som är bra för barnen utan den som läser högt ska bli så engagerade att det glöms bort att det är bra för då skapas god kontakt och samspelet bidrar till en positiv utveckling för läsinläringen.

Om ett barn är tillräckligt gammalt för att man ska prata med det kan man också läsa för det. Trelease (2001) menar att man från födseln pratar med sina spädbarn fast de egentligen inte förstår vad man säger. Detta gör föräldrarna helt naturligt utan att tänka att barnet kanske inte förstår dem. Högläsningen bör vara lika självklar som att tala med sina barn och det redan från början. Varför skall man då läsa högt för barnen redan när de är riktigt små? Enligt författaren finns det fyra anledningar till detta:

- Barnets hjärna lär sig att associera läsning med njutning.
- Barnet får en bra grund med erfarenheter.
- Barnet får ett rikare ordförråd
- Barnet får en läsande förebild.

2.4.1 Högläsning i skolan

Även om syftet till högläsning skiljer sig mellan skolan och hemmet så innebär det inte att högläsningen har en självklar plats i skolan. Åsikterna skiljer sig åt också bland förespråkarna men det förekommer även ifrågasättande av huruvida högläsningen överhuvudtaget är en positivt bidragande del i läsundervisningen.

Synen på högläsningens roll i läsundervisningen kan te sig väldigt olika. Fox (2001) ger ett tydligt exempel på det när hon beskriver två olika rektorer i USA. Den ene läste högt för hela skolan varje fredag eftersom hon trodde så starkt på metodens gynnande effekt för läsinläringen. Den andre rektorn däremot skulle göra en utvärdering av arbetet i ett klassrum men när han upptäckte att läraren i den aktuella klassen var i färd med att läsa högt för eleverna så han att skulle återkomma senare när denne *undervisade* istället.

Det finns fyra faktorer som vi inte klarar oss utan om vi ska skapa en god läsmiljö och hjälpa barn att utvecklas till läsare. Det är lästid, ett bra bokbestånd, boksamtal samt högläsning, anser Chambers (1994). Vad gäller högläsning, poängterar han, ska man dock ställa sig frågan: *Hur uppmuntrar högläsning till egen läsning?*

Människan närmar sig alltid den skriva litteraturen genom den muntliga. Berättelselekar för små barn utvecklas med tiden till sagor. Ord ordnas då i berättarmönster och förbereder dem för vad de ska komma att möta i tryckt text. Vidare menar Chambers att alla människor är olika. En del kan bara inte vara roliga, andra passar inte att förmedla allvarligare budskap och en del känner sig inte bekväma med att förstå rösterna och spela roller. Just därför är det viktigt att eleverna får höra olika personer läsa för dem under ett läsår och inte bara en och samma person. Som jämförelse kan man fundera över hur kul det vore att se en och samma skådespelare i alla roller i en serie under ett helt år vare sig denne passade att spela personernas karaktärer eller ej.

Högläsning är nödvändigt för barns utveckling som läsare och då inte bara under den period som benämns som tillfället för läsinläring utan även i de högre klasserna. Den period som brukar kallas för läsinlärningsperioden är bara en liten del av den utsträckta process som läsinläringen faktiskt är och högläsningen har ett så pass stort värde för processen att den är nödvändig genom hela skoltiden. Chambers menar till och med att den lärare som inte ser till att sina elever varje dag får lyssna till ett stycke som läses högt inte kan anses kompetent i sitt yrke.

De viktigaste faktorerna till att högläsningen är oömbärlig anses av Chambers vara:

1. Textens uppbyggnad

När barn lyssnar till högläsning blir de uppmärksammade på hur en text är uppbyggd, nya ord de kan komma att möta samt vad de kan förvänta sig när det är dags att läsa själv. Barnen slappnar av när de lyssnar eftersom ansvaret att göra de tryckta orden till en berättelse inte ligger på dem utan på läsaren och barnen kan därigenom ta till sig mer, de tar till sig upplevelsen av orden som en berättelse istället för att bara se skrivna ord. Den upplevelsen bär de med sig när det är deras tur att läsa texter.

2. Textens dramaturgi

Barnen får erfara att orden inte bara har en betydelse utan kan bilda magiska berättelser. Berättelser som kan beröra på många sätt, roa, skrämna, skapa glädje och inspirera, men för dem som aldrig får den erfarenheten kan det vara svårt att förstå tjugningen med att kunna läsa och då uteblir motivationen att lära sig. Därför måste de som har den erfarenheten dela med sig av den genom att läsa högt för andra. Genom att se och höra andra läsa med inlevelse, gester och dramatiska pauser i texten lär barnen sig hur de själva ska kunna omvandla orden till levande dramatik. Det kan därför vara bra att först höra en text uppläst innan man själv ska läsa den som nybörjare.

3. Möte med svårigheter

För att utvecklas, även inom läsinlärningen, så krävs det möten med nya svårigheter. När barnen lyssnar på berättelser de inte själva kan läsa så möter de nya svårigheter som de lockas att övervinna. Lärares uppgift är bland annat att ge eleverna möjlighet att uppleva det som är för svårt för dem att klara själva. Genom att läraren delar med sig av sin kunskap och läser texter som eleverna inte kan eller någonsin kommer att kunna läsa så hjälper denne eleverna att tillägna sig kunskaper som annars skulle vara utom räckhåll för eleverna. Detta i sig gör att högläsning är ett nödvändigt inslag i undervisningen (a.a.).

Å andra sidan lyfter Elbro (2004) fram undersökningar som visar på att högläsning både i hemmet och på institution enbart har en måttlig påverkan på barns läsinlärningsförmåga. Det är populär pedagogisk litteratur som har gett högläsningen en större betydelse än vad den har i verkligheten. Att läsa högt för barn kan bidra till ett strakt ordförråd och förmågan till att lättare uttrycka sig i tal men det påverkar inte den första läsutvecklingen på ett märkbart sätt. På sikt påverkar inte högläsning barnen mer än att det kan ge dem en god kunskap om barnlitteratur och nya infallsvinklar. Däremot kan högläsning ge barnen en bättre egen läsförståelse på lång sikt. Barn lär sig inte att läsa för att de lyssnar på läsare, de måste själva knäcka koden och detta gör de genom att själva lära sig att läsa. Föräldrarnas intresse för det

skrivna språket skulle däremot kunna ha en större betydelse för barnets läsinlärning än vad högläsningen har (a.a.). Ett starkt skäl just till att högläsning bör användas av alla i barns närhet är att högläsning stimulerar den lingvistiska medvetenheten som bland annat innefattar förmågan att skilja mellan språkets form och dess innehåll, enligt Ekström och Isaksson (1997). Om den inte utvecklas så kan det leda till att den språkliga utvecklingen både försenas och försvagas. Barn som under förskoleåldern upplevt en språkligt torftig miljö riskerar att komma efter både vad gäller läsning och vad gäller inlärning under resten av skoltiden. Högläsning för med sig många fördelar, läslusten ökar såväl som språkförståelsen, intresset för andra länder och tider samt människokunskapen. Körling (2003) pekar på att högläsning inte bara är viktigt under själva läsinlärningsprocessen utan även sedan eleverna lärt sig läsa eftersom de i början har svårt att förstå och njuta av sin läsning. De behöver hjälp att skapa läslust.

2.4.2 Högläsning och läsmiljö i hemmet

Teorierna kring högläsningens eventuella positiva effekt på läsundervisningen tenderar ofta att komma in på förekomsten av god läsmiljö och högläsning i hemmet vilket redan har getts uttryck för i arbetet. En liten fördjupning av hur några av de tidigare förekomna teoretikerna ser på ämnet bidrar till att skapa ett förtydligande av deras allmänna syn på högläsningen.

De flesta sjuåringar vet att de ska lära sig läsa när de kommer till skolan. Men Taube (1987) hävdar att långt ifrån alla vet vad det egentligen innebär att läsa eller varför de ska lära sig det. De barn som har en erfarenhet av läsning med sig till skolan kan se fördelarna med att behärska konsten. Det kan vara så att de fått höra sagor, läst brev från bekanta och läst tidningar ihop med föräldrarna och på så vis förstått att läskunnighet kan stå i direkt anknytning till nöje. Medan de barn som har liten eller ingen erfarenhet av vad läskunnighet kan ge tenderar att uppfatta kravet på läsinlärning som just ett krav, i vissa fall till och med ett plågsamt krav. Det rör sig inte om några extrema familjer som barnen med bristande förståelse för läskunnighetens fördelar kommer ifrån utan vanliga familjer som kanske har TV som starkare inslag i nöjesituationer än böcker och sagor (a.a.). Även Chambers (1994) lyfter fram tanken att många elever kommer ifrån hem där bokläsande inte är en del av vardagen. Istället är det TV:n som dominerar underhållningsutbudet. Dessa barn skulle kunna ha varit mycket mer motiverade till att skaffa sig en läsvana om det varit ett accepterat socialt mönster i deras hemmiljö. Barn som växt upp i familjer där läsande är en naturlig del av vardagen kan ofta läsa under längre tid än barn som är ovana vid läsning utan att tappa koncentrationen. I hem där man läser mycket och det finns stor tillgång på skrivet

material underlättar föräldrarna mycket för barnets läsinlärning (Svensson, 1998). Stadler (1998) pekar däremot på att det inte är tillgången till böckerna som är viktig i sig utan de vuxnas förhållningssätt till dem. Vuxna fungerar som en förebild. En del föräldrar läser inte hög för sina barn på grund av att de helt enkelt inte är medvetna om vilken betydelse det har barnens språk- och läsutveckling. Dessutom finns en allmän föreställning om att det är skolan som har hand om introduktionen till skriftspråket (a.a.). Hemmet, såväl som skolan, ingår i den miljö som Bronfenbrenner (1977) klassificerar som mikronivå, alltså närmast barnet. Det som sker inom ramen för den nivån anses som ytterst betydelsefullt för barnets utveckling. Vad och hur man gör i närmiljön spelar alltså stor roll. Svensson (1998) uttrycker att barn som växer upp i miljöer där läsning främst används för att underlätta vardagen, exempelvis inköpslistor, instruktionsböcker och recept, möter ett mycket konkret språk. Om man i liknande miljöer inte heller diskuterar det man läser utan tar det skriva som sanning så får barnen en bild av att läsning är en enkel men nödvändig färdighet. De barnen riskerar att komma till skolan med en uppfattning om att läsning är något som nödvändigt ibland, som förmedlar enkla budskap vilka inte diskuteras och att läsning är något som man kommer att lära sig i skolan utan att behöva göra så mycket. De barnen är inte alltid beredda på att kämpa för att lära sig läsa. Medan andra barn som kommer ifrån familjer där man läser mycket, pratar om det man läst och ifrågasätter får en annorlunda bild av läsning. De barnen får en större förståelse för att all text inte representerar sanningen, det vill säga de lär sig att ha ett källkritiskt förhållningssätt. De har ofta även kommit till insikt om att en text kan beröra och engagera och att det kan vara svårt men både roligt och intressant att läsa. Den förståelsen är till stor hjälp för dem i läsinlärningen (a.a.).

Stadler (1998) belyser att de barn som har fått lyssna på sagor redan innan skolstarten kan ana skriftens funktion. De är medvetna om att orden på pappret skiljer sig från till exempel bilder och att de betyder något. Dessa barn har dessutom nått en viss språklig medvetenhet som gör att de har viljan att lära sig både läsa och skriva. Språklig medvetenhet kan förklaras som en process där individen tillägnar sig nya insikter efter hand som fokuset flyttas från innehållet i det talade språket till förståelsen att ljuden som uttalas kan representeras av skrivna bokstäver. Därmed ser barnet det skrivna språket som en kommunikationsform i samma grad som det talade språket. I och med detta blir barnet medvetet om språkets formaliteter. Man kan säga att språklig medvetenhet inträder när man vet att skriften motsvarar talet och att man har insikt om både innehåll och form (a.a.).

Läsinlärningen börjar redan när föräldrarna läser för sina riktigt små barn enligt Svenssons (1998) synsätt. Genom att sitta tillsammans med en läsande vuxen lär sig det lilla

barnet hur böcker ska hanteras. När man läser för riktigt små barn ger man dessa en möjlighet att förstå sambandet mellan det skrivna språket och det talade. De förstår funktionen med det skrivna språket. Den vuxnes sätt att läsa har också betydelse, en vuxen som är engagerad i vad den läser förmedlar mer än den som läser utan inlevelse. Diskussioner med barnet om och kring böckerna är också viktiga, de ger barnet möjlighet att relatera till sina egna erfarenheter och därmed upptäcka vilken förmåga språket har (a.a).

Litteraturen som behandlats i litteraturgenomgången ger en bild av den teoretiska synen på högläsning som en del av läsundervisningen vilket delvis är syftet med arbetet. Några yrkesverksamma lärare har i den genomförda undersökningen som följer under rubriken Resultat gett sin syn på ämnet ur en praktisk synvinkel. Litteraturen är tänkt att bidra till ökad förståelse för vilka tankar och teorier de intervjuade ger uttryck för. Ambitionen är att sammantaget skall dessa delar leda till en hjälp och ett stöd i den kommande uppgiften att som yrkesverksam lärare utforma en läsundervisning som strävar mot det mål som Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1998) uttrycker.

3 Problemprecisering

Då högläsningens plats i läsundervisningen inte är helt självklar, om än tämligen positivt ansedd, syftar den här rapporten till att undersöka vilken syn yrkesverksamma lärare har till att använda högläsning i läsundervisningen genom frågeställningen:

Vilka uppfattningar har ett antal yrkesverksamma lärare om att använda högläsning i läsundervisningen?

4 Metod

I metoddelen följer en beskrivning av vilken metod som använts och fördelar respektive nackdelar med den lyfts. Under metodbeskrivning presenteras undersökningens tillvägagångssätt. Urvalet för undersökningen redovisas samt hur den insamlade data har bearbetats. Eftersom det är människors uppfattningar till ett fenomen undersökningen syftar till att få kännedom om ansågs kvalitativa intervjuer mest lämplig som metodval.

4.1 Kvalitativa intervjuer

Syftet med kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera vad som kännetecknar ett visst fenomen. Man använder sig av det metodvalet när man vill ta reda vilka tankar och åsikter en person har (Patel & Davidsson, 2003). Trost (2005) anser att man i kvalitativa intervjuer genom enkla raka frågor får utförliga svar ur vilka man kan urskilja attityder. En kvalitativ undersökning är att föredra om man vill undersöka handlingsmönster och människors resonemang. Med hjälp av en intervju kan den frågande få fram en mängd olika erfarenheter hos den svarande genom att ställa väl genomtänkta frågor. Dessutom kan en intervju locka fram svar som ger en djupare insikt om den intervjuades tankar än ett vanligt samtal ger (Kvale, 1997).

Patel & Davidsson (2003) påpekar det faktum att när man gör en kvalitativ intervju deltar både forskaren och den intervjuade i ett samtal, fast i olika roller, därför är det viktigt att båda parterna är på samma språkliga nivå. Intervjuaren ska anpassa sitt språkbruk så att han vet med säkerhet att den intervjuade förstår vad han menar. Det är även av vikt att den som utför intervjun har goda förkunskaper inom det området intervjun handlar om. En nackdel med kvalitativa intervjuer är att man riskerar att påverka den intervjuade negativt med sitt eget kroppsspråk. Man kan till exempel genom ofrivilliga rörelser få den intervjuade att inta en försvarsattityd inför resten av intervjun. (a.a.)

Enligt Denscombe (2000) finns det en rad olika fördelar med intervjuer till exempel att den data som samlas in är detaljerad och djupgående, det krävs nästan ingen utrustning, det är en metod som är flexibel då intervjuaren kan justera frågorna i sista minuten om detta krävs och den har hög validitet då data kan kontrolleras.

Det finns dock även nackdelar så som att intervjuer är tidskrävande att analysera, skriva ut och avkoda materialet är en stor arbetsbörda. Den insamlade datan är inte lika tillförlitlig som vid andra metoder då kontexten spelar roll, dessutom kan en eventuell bandspelare hämma den intervjuade som kanske inte känner sig bekväm och ger helt ärliga svar (a.a.).

4.2 Metodbeskrivning

Efter att ha övervägt för- och nackdelar valdes att genomföra semistrukturerade intervjuer som, enligt Denscombe (2000), är ett flexibelt alternativ. Färdiga frågor till den intervjuade finns men inte kravet på att följa dem i exakt ordning. En semistrukturerad intervju ger möjligheten att låta den intervjuade utveckla sina tankar i en specifik fråga utan att denne avbryts av frågor kring nya ämnen utan följdfrågor kan skapas av den som genomför intervjun. Frågorna som ges är öppna och målet är att den intervjuade utvecklar sina synpunkter genom i svaren (a.a).

Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer med tre grundfrågor samt förberedda följdfrågor till dem som en grund.

Varje intervju kom att innehålla någon avvikande fråga vars syfte var att få den intervjuade att utveckla sin tankegång. Det valet grundades med tanke på att möjligheten att följa upp de intervjuades spår just där de befann sig ansågs viktigare än att samtliga intervjuade svarade på samma frågor i samma ordning med en strikt följd. En låg strukturering valdes alltså för att de intervjuade skulle vara så fria som möjligt i sina svar. Några svarsalternativ gavs ej då det var de intervjuades uppfattningar undersökningen syftade till att kartlägga och dessa kommer tydligare till sin rätt då de intervjuade tillåts att tala fritt med eget valda ord.

4.3 Urvalsgrupp och genomförande

4.3.1 Urval

Vi strävade efter att intervju lärare som är verksamma i olika kommuner eftersom tanken fanns att ett visst synsätt eller arbetssätt kan vara mer eller mindre förankrat inom en kommun. Två av de intervjuade arbetar dock inom samma skolområde men inte med samma elever. Strävan har även funnits att de intervjuade ska vara i spridda åldrar med olika antal år i yrket för att alla de intervjuade inte ska ha gått sin utbildning samtidigt eller på samma ort och därmed vara influerade av samma rådande trender inom läsundervisningen. Då tanken fanns att ju större spridning som finns bland de intervjuade desto mer varierade svar skulle komma fram så gjordes valet att blanda lärare och förskollärare yrkesverksamma i de första skolåren samt förskoleklassen eftersom vanligtvis mycket fokus läggs på just läsundervisning där. Vi har intervjuat fyra lärare, tre grundskollärare och en förskollärare. På grund av tidsbrist bestämde vi oss för att begränsa antalet intervjuer, vi är dock medvetna om att ett lågt antal gör det omöjligt att generalisera.

4.3.2 Datainsamling

Under intervjuerna lades utgångspunkten på de tre grundfrågor med efterföljande underfrågor. Det har lämnats stort utrymme för de intervjuade att svara fritt och uttrycka sina åsikter för att de tydligt skulle kunna ge en bild av vilken uppfattning de har om högläsning som del av läsundervisningen. Ambitionen var att få en bild av vilken syn verksamma lärare har på högläsningens betydelse i läsundervisningen och därför kändes det relevant med en så blandad undersökningsgrupp som möjligt. Registrering av intervjuerna skedde med bandspelare då Trost (2005) menar att det finns mycket viktig information i bland annat tonfall hos den intervjuade som går till spillo vid anteckningar. Likaså är det lätt att bli lite distraherad av att anteckna vad som sägs medan med en bandspelarens ges hjälp att bli fri från den distraktionen och bättre kunna fokusera på vad den intervjuade svarar, på så vis är det lättare att följa upp svaren. De fördelarna ansågs överväga nackdelar som att den intervjuade kan uppleva sig hämmad av bandspelaren. För att i största möjliga mån ändå undvika att den svarande upplevde obehag av bandspelare så ställdes den i skymundan och vändes på ett håll så den svarande inte kunde se de snurrande hjulen och av dem bli påmind om att svaren spelades in.

4.3.3 Bearbetning

Intervjuerna transkriberades efter genomförandet och analyserades för eventuella ändringar inför nästa intervju. Någon fråga kom att förtydligas. En sammanställning av svaren gjordes där det tydligt framgår vilka tankar de intervjuade har delat med sig av.

Intervjuerna läses först i sin helhet för att sedan läsas fråga för fråga och jämföras med svar från andra intervjuer. Gemensamma nämnare som återkommande ord eller begrepp letas upp som utgångspunkt i sammanställningen.

4.4 Etiska Överväganden

Vetenskapsrådet (2002) utgår från fyra forskningsetiska regler som bör följas vid forskning inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning:

- Informationskravet, som innebär att forskaren ska informera deltagarna om forskningens syfte.
- Samtycketravet, som innebär att deltagarna har rätt att bestämma om de ska medverka i forskningen eller ej.
- Konfidentialitetskravet, som innebär att deltagarnas identitet skyddas och förvaras på ett sådant sätt att obehöriga ej kan ta del av det.
- Nyttjandekravet, som innebär att uppgifterna som har samlats in endast får användas för forskningsändamål

Före varje intervju informerades deltagarna i intervjuerna om dessa principer och undersökningen följer därför Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskning.

5 Resultat

Undersökningens resultat har kategoriserats i fyra olika delar utifrån de svar intervjuerna gav. Lärarnas syn på högläsning som del av läsundervisningen redovisas i den första delen för att ge en bild av vilken inställning de svarande i allmänhet har. Där behandlas även tankar om högläsningens frekvens i läsundervisningen samt uppfattningar om vilken betydelse högläsning i hemmet har för läsundervisningen i skolan. I andra delen behandlas högläsningens syfte ur de intervjuades perspektiv vilka i huvudsak kopplades två olika områden: språklig utveckling och social utveckling. Tredje delen lyfter lärarnas metoder i läsundervisningen ur aspekterna materialval och tillvägagångssätt. I fjärde delen delges vilka hinder och svårigheter som upplevs med att använda högläsning i läsundervisningen innan resultatredovisningen avslutas med en analys med kommentarer av resultatet.

5.1 Lärarnas syn på högläsning som del av läsundervisning.

Svaren från de intervjuade ger ett enhälligt starkt stöd för högläsningen som del av läsundervisningen. Tankar om högläsningens frekvens i undervisningen samt uppfattningen att dess position i hemmet har betydelse för läsundervisningen lyfts även fram.

De svarande anser att högläsningen har en mycket viktig roll i läsundervisningen. Ingenting under intervjuerna pekar åt något annat. Fraser som ”jätteviktigt” är ständigt återkommande.

Att högläsningen är något som bör användas ofta, helst var dag men åtminstone flera gånger i veckan, är något som poängteras. Det talas mycket om vikten av att högläsningen bör vara ett ständigt återkommande moment i undervisningen även om det inte kan ske så ofta som vore önskvärt.

Att den eventuella förekomsten av högläsning i hemmet har också betydelse för läsundervisningen är en uppfattning som lyfts fram. Ju mer vuxna läser högt för barnen i det privata desto mer gynnas läsundervisningen av det men det är tyvärr inte är så idag att alla elever får rikligt med högläsning hemifrån, menar de intervjuade lärarna. En del elever får ingen alls och därför anser intervjupersonerna att det är extra viktigt att högläsningen är en del av läsundervisningen i skolan.

5.2 Högläsningens syfte i läsundervisningen.

Intervjumaterialet visar att det finns många olika uppfattningar till varför högläsning bör användas i läsundervisningen. Dels framkommer flera olika tankar vilka kan kopplas till den språkliga utvecklingen och dels talas det om en social utveckling.

Syftet med högläsning i läsundervisningen är enligt intervjupersonerna huvudsakligen till för att stimulera den språkliga utvecklingen. Först och främst lyfter de intervjuade lärarna fram högläsningens betydelse vad gäller att synliggöra nyttan med att kunna läsa för eleverna. Syftet kan även röra sig om att öka elevernas läsförståelse, det vill säga att träna på att ta till sig och förstå det man hör. Dessutom talar intervjupersonerna om att högläsning ger eleverna en ökad känsla för skriftspråket – genom högläsning upptäcker de att det finns olika sätt att uttrycka sig på. Ytterligare ett syfte med högläsning är att det berikar elevernas ordförråd.

Förutom att högläsningen syftar till en språklig utveckling hos eleverna så visar undersökningsmaterialet att det finns uppfattningar motsvarande sociala syften med högläsningen och glädjen av att kunna läsa. Enligt intervjupersonerna stimulerar högläsning

förmågan att sitta ner och lyssna. Dessutom stimulerar högläsning fantasin samt utvecklar en allmänbildning tillexempel genom en naturlig presentation av klassiska sagor.

Enligt lärarnas uppfattningar är det tydligaste syftet med högläsning i läsundervisningen att skapa inspiration och motivation till att eleverna själva vill lära sig läsa.

5.3 Lärarnas högläsningmetoder.

Genom undersökningsmaterialet lyfts skiljda tankar om metoder fram. Det talas dels om vilka uppfattningar som finns kring materialval och vilka tillvägagångssätt som används i högläsningssituationer. Tankar om miljön kring högläsningstunderna samt att högläsning i läsundervisningssyfte inte enbart måste ske i ämnet svenska framkommer också.

De svarande uppger att både kapitel- och bilderböcker bör förekomma i högläsningen. Det finns också ett intresse i att hitta böcker som anknyter till elevernas erfarenhetsvärld, det gör intervjupersonerna till exempel genom att använda elevernas egna böcker som de tipsar om eller läsa böcker som samtidigt går på TV som serier.

Stor vikt läggs vid att man fokuserar mycket på bearbetning av det som läraren läst genom samtal, diskussioner, bild och drama för att främja läsförståelsen samt att man blandar lärarens högläsning med barnens läsning, är tankar som framkommer. Den blandade läsningen kan te sig lite olika. Läraren kan läsa högt en stund med följd av att eleverna läser tyst i sina böcker de själva valt. När det finns klassuppsättningar av en bok att tillgå kan högläsning ske först av läraren och sedan fortsätter eleverna att läsa högt ur samma bok för varandra i små grupper och samma bok får även följa med hem som läsläxa. Detta för att sporra eleverna till att göra läxan då de vet att läraren kommer att fortsätta högt ur boken i skolan sedan. Men högläsningen kan också ske av läraren medan eleverna har samma text framför sig som de kan följa med i.

Ett fokus på att skapa en lugn stund som eleverna ska se fram anses viktigt när det kommer till högläsningen i läsundervisningen. Detta för att skapa bättre förutsättningarna för eleverna att kunna ta till sig innehållet i det lästa, enligt de intervjuade lärarna.

För att få större kontinuitet i högläsningen menar en av undersökningens deltagare att högläsning inte måste ske enbart i den rena läsundervisningen. Även i andra ämnen kan man läsa högt för eleverna med delvis samma syfte som man gör i läsundervisningen. Det är ett sätt att kringgå det faktum att tiden i skolan är begränsad och utnyttja den till ämnesintegrerad undervisning, det vill säga att man har syften till det man gör under en lektion som kan härledas till flera olika ämnen.

5.4 Hinder och svårigheter med högläsning i läsundervisningen.

Sammanställningen av svaren påvisar en rad olika hinder som kopplas till organisation, motivation samt materialval.

En tydlig tendens i undersökningen visar att tiden, eller snarare bristen på tid, utgör ett hinder som gör att lärarna inte kan arbeta med högläsningen i läsundervisningen på ett för dem tillfredställande sätt enligt dem själva.

En förändring som skett på senare år och som får negativ effekt på läsundervisningen och högläsningen i den, menar undersökningsgruppen, är att det i betydligt högre grad finns elever med en oro i kroppen, en oförmåga att sitta still och lyssna och koppla av. Fascinationen för böcker har även minskat eftersom det numera finns mycket annat, inte minst mediala företeelser, som tar av elevernas engagemang. Sammantaget gör detta att eleverna är klart mindre motiverade till att lära sig läsa idag än vad de intervjuade upplevde i början av sina karriärer.

Upplevelsen av att utbudet av barnböcker är så stort idag och så snabbt föränderligt att det är svårt att hänga med trots att det finns hjälp att få från bibliotekarier lyfts. Ett annat bekymmer är att hitta en nivå på högläsningen som gör att den blir meningsfull för alla elever trots att de befinner sig på så olika nivå i läsinläringen och läsförståelsen. Även att hitta sätta att variera sig upplever de svarande som svårt och efterlyser bland annat fler klassuppsättningar böcker som passar barn i de första skolåren.

5.5 Analys av resultatet

En rörande enighet bland de svarande råder om att högläsningen har en viktig del av läsundervisningen och är något som bör ske kontinuerligt och ofta. Främsta anledningen till detta menar de intervjuade lärarna är att de vill visa eleverna nyttan av att kunna läsa själva. De vill hjälpa eleverna finna motivation till att vilja lära sig läsa. Några av lärarna upplever att det idag är svårare att locka fram motivation hos eleverna än vad det var förr när det gäller intresset för läsning, en del är för oroliga för att finna ro till läsning medan andra fascineras av andra saker än böcker och berättelsernas värld i dagens mediefylla samhälle. Högläsning samt attityden till läsning i hemmet lyfts också som en viktig aspekt som gynnar läsundervisningen. Lärarna som tar upp den eventuella förekomsten av högläsning i hemmet menar att det är extra viktigt för skolan att arbeta med högläsningen i läsundervisningen eftersom alla elever inte får någon erfarenhet av högläsning med sig hemifrån. Andra syften som högläsningen har, enligt undersökningen, är att berika ordförrådet hos eleverna samt ge

dem bättre förutsättningar för läsförståelse. Vi får ta del av varierade strategier av de intervjuade lärarna. Endast en av lärarna upplever sig inte hindrade av tidsbrist vilket kan bero på att just denne är den ende som uppger sig av att använda högläsningen, delvis med samma syfte som i läsundervisningen, även i andra ämnen än läsundervisning. Om det beror på att denne lärare faktiskt är den ende som gör det eller om även de övriga lärarna läser högt i andra ämnen än läsundervisningen men inte själva insett den dubbla nyttan i det framgår inte av intervjuerna då den lärare som arbetar ämnesintegrerat var sist ut i raden av intervjuade och således ställdes inte följdfrågan till de övriga eftersom den inte uppkommit tidigare. Flera av lärarna uppger på olika sätt att högläsning i läsundervisningen inte enbart innebär att läsa högt för eleverna utan att de arbetar aktivt med att bearbeta det lästa samt att hitta läsmaterial som anknyter till elevernas erfarenhetsvärld just för att skapa bättre förutsättningar för läsförståelse.

6 Diskussion

Undersökningens syfte är att få en fördjupad kunskap om och ökad förståelse för ett antal yrkesverksamma lärares uppfattningar kring högläsningen som en del av läsundervisningen. Genom att belysa högläsning ur ett teoretiskt perspektiv samt undersöka vilken uppfattning yrkesverksamma lärare har till att använda högläsning som en del av läsundervisningen har en bild av hur läsundervisningen kan utformas framträtt.

Intervjusvaren visade på en rörande enighet inte bara om att högläsningen har en självklar plats i läsundervisningen utan den ansågs dessutom var en väldigt viktig del av den. Den främsta anledningen till detta ansågs vara att högläsningen syftar till att skapa en motivation hos eleverna till att själva vilja lära sig läsa. Trelease (2001) menar att just detta är en av anledningarna till att man bör läsa högt för barn, gärna redan som små, det skapar en läsande förebild. Även Eriksson & Isaksson (1997) menar att högläsning ökar elevernas läslust precis som Körling (2003) också anser. Chambers (1994) går ytterligare ett steg längre och menar att var lärare som anser sig vara kompetenta nog för yrket ska använda högläsning var dag i sin undervisning. Den inställningen stämmer väl överens med de intervjuade lärarnas. För oss som blivande lärare innebär detta synsätt, åtminstone om det dras så långt som Chambers (1994) väljer att göra, att vi bör vara beredda att motivera varför vi *inte* använder högläsning i läsundervisningen om vi gör det valet.

Stora eller små hinder kan alltid uppträda oavsett vilka ambitioner man har, så även i undervisningssituationer. En tydlig upplevelse av tidsbrist vad gällde utrymmet för högläsning i läsundervisningen uttrycktes i intervjusvaren, men även en form av lösning

framträdde. Ett sätt att komma runt detta hinder påvisade en lärare som såg sin undervisning ur ett ämnesintegrerat perspektiv. Det synsättet på sin undervisning har även en av oss författare den som läst inriktningen Språk och skapande och därför passerar den tanken inte obemärkt förbi utan kommer troligen att sätta sina spår i vår kommande undervisning. Ytterligare ett hinder de svarande lyfte, men som de egentligen menade förstärkte högläsningens position som viktig motivationshöjare till att vilja lära sig läsa, var det faktum att de intervjuade upplever att eleverna idag generellt förlorat en del av det intresse för böcker och intresset för färdigheten att kunna läsa som lärarna upplevde i högre grad hos eleverna i början av sina karriärer. Alltså den försvagning som undersökningen visade hade skett av elevernas motivation att lära sig läsa fungerade som en förstärkning av motivet till att använda högläsning i läsundervisningen för att skapa ett större intresse hos eleverna att lära sig läsa. Sammantaget påvisar dessa delar av resultatet att vi som blivande lärare troligen bör förvänta oss att i vår kommande yrkesroll möta ett krav ifrån kollegier att ha med högläsning som del i vår läsundervisning. Då är det av största vikt, anser vi, att vi är på det klara med om det är det vi vill använda eller ej och i så fall varför.

Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1998) påvisar ett krav på skolan att alla elever ska behärska det svenska språket och vara läskunniga när de avslutar grundskolan. Där fyller högläsningen en funktion, enligt de intervjuade lärarna, som menar att högläsningen bidrar till ökad läsförståelse samt ett rikare ordförråd. Stadler (1998) menar att just ett brett ordförråd underlättar läsinlärningen då det bidrar till att eleverna lättare förstår vad de läser och därför kan jobba mer med avkodningen. Det är viktigt eftersom målet är att avkodningen ska vara automatiserad men det blir den inte utan träning. Även Trelease (2001) menar att högläsningen bidrar till ett vidgat ordförråd. Också Ellbro (2004) som generellt menar att högläsningen inte har så stor gynnande effekt på läsinlärningen som den populärt har tillskrivits håller med om att högläsningen bidrar just till ett starkt ordförråd. Något som de intervjuade lärarna inte går närmare in på men som vi författare till uppsatsen har kommit att diskutera i arbetet med sammanställningen av resultatet är hur stor betydelse valet av högläsningmaterial samt bearbetningen av det lästa har för just vidgandet av ordförrådet. Det vi funderar över är om högläsning av fem böcker ur samma serie, exempelvis serien om Harry Potter, ger samma effekt på ordförrådet utvidgande som högläsning av fem böcker ur olika genrer hade gjort. Vi tror inte det eftersom vår egen erfarenhet av det vi läst säger oss att böcker inom samma serie eller samma genrer ofta innehåller ett visst mått av nya begrepp men att de sedan är ständigt förekommande medan böcker ur olika genrer ger en större bredd av förekommande begrepp. Men vi ser det inte

som en självklarhet att fler begrepp ger större ordförråd då eleverna kan tänkas ha behov av att stöta på dem återkommande för att skapa en förståelse för dem vilket de gör om man läser flera böcker ur samma serie. Det kan då även vara en fördel att eleverna har en vuxen till hjälp för att förklara dessa nya begrepp. Med en vuxens hjälp menar Vygotskij att ett barn kan tillgodogöra sig nya kunskaper vilket leder till att den närmaste utvecklingszonen utvecklas. Då den närmaste utvecklingszonen står för skillnaden mellan det som ett barn klarar av på det kognitiva planet på egen hand och det som barnet klarar av i samspelet med en vuxen betyder det att om en vuxen hjälper eleven att få grepp om nya ännu oförstådda begrepp så hjälper denne barnet att komma vidare i sin utveckling vilket i detta fallet medför att elevens ordförråd berikas. Vår uppfattning är också att bearbetning av det höglästa, alltså det eleverna lyssnat till, har betydelse för hur väl eleverna tillgodogör sig de nya begreppen. En uppfattning som vi till stor del grundar på våra erfarenheter från lärarutbildningen under vilken vi både läst och lyssnat till texter med rikligt av för oss nya begrepp. Förståelsen inför dem har till stor del infunnit sig för vår del under seminarier, gruppdiskussioner och andra typer av bearbetning då vi fått möjlighet att prata om begreppen med andra och med hjälp av tidigare erfarenheter placera in begreppen i sammanhang. Vi är överens om att dessa funderingar vore intressanta som utgångspunkter för vidare forskning inom ämnen.

Elbro (2004) menar däremot att föräldrarnas attityder till det skrivna språket har större betydelse för läsundervisningen än vad högläsningen i sig har. Både högläsning i hemmet samt föräldrarnas attityder till det skrivna språket är något som de intervjuade lärarna tar upp som viktigt för läsinläringen. Lärarna menar att i de fall det finns en brist på högläsning i hemmen så är det extra viktigt för skolan att eleverna får den bristen kompenserad i skolan.

En intressant uppföljning vore även att jämföra två klasser genom hela grundskolan där den ene arbetar kontinuerligt med högläsning var dag och den andre bara sporadiskt för att se om det uppenbaras några märkbara skillnader i läskunnigheten hos eleverna vid grundskolans slut. För som beskrivits så menar de intervjuade lärarna inte bara att högläsningen bidrar till att den faktiska läskunnigheten hos eleverna ökar utan de menar även att ordförrådet och därigenom även läsförståelsen ökar.

Vår allmänna uppfattning efter genomfört arbete är att vi båda två ställer oss positiva till att använda högläsning i vår kommande läsundervisning då vi upplever att flera starka skäl lyfts till högläsningens fördel. Exakt hur vårt arbete kommer att se ut beror naturligtvis även på vilka elever vi ska undervisa och kollegierna i ett eventuellt arbetslags inställning men sannolikheten för att vi kommer att använda högläsning i vår kommande läsundervisning är stor.

6.1 Metoddiskussion

Kvalitativa intervjuer innebär ofta att alla intervjuer inte är identiska med samma frågeställningar utan följdfrågor ställs utifrån svaren man får och svaren varierar naturligtvis, därav även följdfrågorna. I vårt fall innebar det att ett intressant synsätt som framkom under den sista intervjun från en av lärarna inte kunde följas upp hos de andra intervjuade då de intervjuerna redan var avslutade. Men samtidigt så förändrar det inte resultatet i förhållande till vårt syfte då det fokuserade på hur lärarnas uppfattning såg ut och den var positiv hos alla oavsett om de upplevde tidspress eller ej.

7 Sammanfattning

Genom en bearbetning av litteratur som berör ämnet högläsning för att med dess hjälp, tillsammans med intervjuer med lärare om deras syn på högläsning som del av läsundervisningen, var syftet att få en fördjupad kunskap om och ökad förståelse för ett antal yrkesverksamma lärares uppfattningar kring högläsningen som en del av läsundervisningen.. Litteraturen ger en kort historisk överblick över läsundervisningens historia följt av arbetets teoretiska utgångspunkt. Vidare lyfts teorier om vad som kan krävas för att någon ska lära sig läsa med ett avsnitt som hur inläring kan förklaras och slutligen behandlas högläsningens syfte ur två olika perspektiv: skolan och hemmet.

Litteraturen utmynnade i en problemprecisering: *Vilka uppfattningar har ett antal yrkesverksamma lärare om att använda högläsning i läsundervisningen?* Vilken i sin tur leder mot undersökningen där fyra yrkesverksamma lärare intervjuats i ämnet.

Resultatet som visade en gemensam positiv inställning med varierade arbetsmetoder gav upphov till en diskussion där paralleller dras mellan litteratur och empiri, återkoppling sker till syftet samt egna åsikter tillåts ta plats tillsammans med uttryck för hur vidare forskning kan vinklas. Detta ger en möjlighet att formulera slutsatser och konstatera att vi i vår kommande läsundervisning kan hänvisa till flera skäl varför högläsning kan tillåtas vara en del av den.

Referenser

Böcker:

- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist*, July, Pp 513-531.
- Chambers, A. (1994). *Böcker omkring oss*. Stockholm: Norstedts Förlag AB. 117 sid. ISBN 91-1-957331-6.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. 292 sid. ISBN 91-44-01280-2.
- Dominković, K. m.fl. (2006). *Läsa högt för barn*. Lund: Studentlitteratur. 169 sid. ISBN 91-44-03522-5.
- Bråten, I. (red). (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur. 163 sid. ISBN 91-44-00502-4
- Elbro, C. (2004). *Läsning och läsundervisning*. Stockholm: Liber AB. 239 sid. ISBN 91-4705180-9.
- Fox, M. (2001). *LÄSA HÖGT en bok om högläsningens förtrollande verkan*. Ystad: Kabusa böcker. 131 sid. ISBN 91-89680-07-3.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. 306 sid. ISBN 91-44-00185-1
- Körling, A-M m.fl. (2003). Högläsning. Norberg, I. (Red.) *Läslust och lättläst*. Lund: Bibliotekstjänst. Sid. 109-134 ISBN 91-7018-499-2.
- Larsson, L. m.fl. (1992). *Läsning och läsinlärning*. Lund: Studentlitteratur. 68 sid. ISBN 91-44-35981-0.
- Leimar, U. (1976). *LTG - Läsning på talets grund*. Lund: Liber Läromedel. 135 sid. Första upplagan. ISBN 91-40-03320-1
- Manguel, A. (1999). *En historia om läsning*. Stockholm: Ordfront förlag. 338 sid. ISBN 91-7324607-7.
- Patel, R & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur. Tredje upplagan. 149.sid. ISBN 91-44-02288-3.
- Sandtröm Kjellin, M. (2004). *Läsutveckling hos barn*. Solna: Eklunds Förlag AB. 240 sid. ISBN 91-6462053-0.
- Stadler, E. (1998). *Läs och skrivinlärning*. Lund: Studentlitteratur. 240 sid. ISBN 91-44-00476.

- Svensson, A-K. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur. 220 sid.
ISBN 91-44-60041-0.
- Söderbergh, R. (1988). *Barnets tidiga språkutveckling*. Stockholm: Liber förlag. Andra upplagan. 139 sid. ISBN. 91-40-60860-3
- Taube, K. (1987). *Läsinlärning och självförtroende – psykologiska teorier, empiriska undersökningar och pedagogiska konsekvenser*. Stockholm: Rabén & Sjögren. 134 sid.
ISBN 91-29-58003-X
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur. Tredje upplagan. 146 sid.
ISBN 91-44-03802-X
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. Första upplagan. 111 sid. ISBN 91-7173-011-7
- Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskolan och fritidshemmet - Lpo 94*. Stockholm: Fritzes förlag AB. 19 sid. ISBN 91-38-31413-4.

Internet:

- Trelease, J. (2001). *The Read-Aaloud Hand book*.(online) Bogota, Colombia: Fundalectura.
Tillgänglig via: <http://www.trelease-on-reading.com/rah.html> [verifierad : 2006-11-20].
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer*. (online) Stockholm: Vetenskapsrådet.
Tillgänglig via:
<http://www.vr.se/huvudmeny/forskningsetik/reglerochriktlinjer.4.2d2dde24108bef1d4a800063.html> [verifierad: 2006-12-15].

Intervjufrågor

Bilaga 1

Inledning med fakta kring den intervjuade

Kan du berätta lite kring dig som lärare, vilken ålder du undervisar, hur länge du varit lärare och liknande?

Vilket skolår är du yrkesverksam inom?

Vilken ort utbildade du dig på?

Hur gammal är du?

Hur gammal var du när du tog din lärarexamen?

Hur många år har du varit yrkesverksam lärare?

I hur många av dessa år skulle du uppskatta att du arbetat med läsundervisning?

Huvudfrågor

Vad anser du om högläsning som del av läsundervisningen, berätta om ditt arbete.

Vilket syfte anser du att högläsningen har i läsundervisningen?

Kan högläsning användas i läsundervisning för att sträva emot olika mål/resultat?

Använder du högläsning i läsundervisningen?

Hur kommer det sig?

Har du tidigare arbetat alt. arbetat på andra sätt med högläsning också?

Vad tycker du att högläsningen får för effekt på läsundervisningen?

Vilka vinster ger högläsning?

Vilka hinder kan du se?

Upplever du någon svårighet med att använda högläsning i läsundervisningen?

Hur skulle du vilja använda högläsning i läsundervisningen?

Finns det något som hindrar dig?

Vad skulle önskas eller krävas för att du skulle kunna arbeta på det sätt du vill?

Avslutning

Finns det något mer du vill tillägga om högläsning som del av läsundervisning?